

Znaczenie szczepień dla ochrony zdrowia Polaków i Ukraińców

Szczepienia są niezbędne w zapobieganiu wielu poważnym chorobom i w ochronie życia – przypominają inicjatorzy obchodów Europejskiego Tygodnia Szczepień, który w tym roku przypada w dniach 24-30 kwietnia¹. Przyświeca mu hasło „Szczepienia – długie życie dla wszystkich”.

Celem Europejskiego Tygodnia Szczepień obchodzonego z inicjatywy Europejskiego Regionalnego Biura WHO jest podnoszenie świadomości na temat roli szczepień w ochronie zdrowia i życia dzieci oraz dorosłych.

W tym roku obchody Europejskiego Tygodnia Szczepień zbiegają się w naszym kraju z ogromnym wyzwaniem, jakim jest zapewnienie szczepionek wielkiej grupie uchodźców z objętej wojną Ukrainy.

Według Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) dzieci ukraińskie mogą być bardziej podatne na różne choroby, którym można zapobiegać poprzez szczepienia, takie jak polio czy odra. Poziom wyszczepienia przeciwko tym chorobom jest bowiem w Ukrainie wciąż niewystarczający².

Również poziom wyszczepienia przeciwko COVID-19 (pierwszą serią dawek) jest w Ukrainie znacznie poniżej średniej krajów Unii Europejskiej (UE) i Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG). Dane z 23 lutego 2022 r. wskazują, że odsetek ten w Ukrainie wynosił 35 proc., podczas gdy 1 marca 2022 r. średnia w krajach UE/EOG wynosiła 71,7 proc.³

Dlatego eksperci ECDC zwracają uwagę, że uchodźcy z Ukrainy powinni mieć taki sam dostęp do ochrony przed chorobami zakaźnymi w postaci szczepień, jaki mają mieszkańcy kraju, do którego trafili⁴.

Polskie Ministerstwo Zdrowia bardzo szybko (już 25 lutego 2022 r.) podjęło decyzję, że osoby przyjeżdżające do Polski z Ukrainy z powodu działań wojennych mogą bezpłatnie zaszczepić się przeciwko COVID-19 w ramach Narodowego Programu Szczepień⁵. Resort zdecydował też, że dzieci przebywające na terenie Polski w związku z wojną w Ukrainie powinny być szczepione bezpłatnie w ramach aktualnego Kalendarza szczepień (Program Szczepień Ochronnych – PSO na 2022 r.).

Jedną z dwóch różnic między ukraińskim a polskim programem szczepień obowiązkowych jest obecność w naszym programie szczepionki przeciw pneumokokom. Wprowadzono ją w Polsce od stycznia 2017 r.⁶

Na najcięższe **zakażenia pneumokokami** (*Streptococcus pneumoniae*), określanymi też jako dwoinki zapalenia płuc, narażone są zwłaszcza małe dzieci do 2 lat i osoby starsze powyżej 65. roku życia⁷. Zakażenie tymi bakteriami **może prowadzić do rozwoju inwazyjnej choroby pneumokokowej (IChP), która obejmuje zapalenie płuc z bakterią, zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych oraz sepsę (posocznicę).**

Wprowadzenie szczepień przeciwko pneumokokom wpłynęło na spadek liczby zachorowań na IChP oraz zgonów z jej powodu na świecie. Szacuje się, że dzięki powszechnym programom szczepień przeciw pneumokokom od 2000 r. uniknięto na świecie niemal 200 tys. zgonów⁸. **Szczepienie dzieci przeciw pneumokokom chroni też przed zapaleniem ucha wywołanym przez serotypy pneumokoków zawartych w danej szczepionce⁹.**

Jak wskazują autorzy raportu HTA Consulting pt. *Szczepienia przeciwko pneumokokom u dzieci w Polsce – stan faktyczny na 2020 rok*, już w trzecim roku od wprowadzenia szczepień przeciw pneumokokom do PSO odnotowano wysoką wyszczepialność – w przypadku dzieci z rocznika 2017 osiągnęła ona poziom 96 proc., a dostępne dane wskazują na równie wysoki odsetek wśród rocznika 2018. Tymczasem średnia wyszczepialność w Europie oscyluje na poziomie 92 proc¹⁰.

Drugą szczepionką, która jest w kalendarzu szczepień obowiązkowych w Polsce, ale brak jej w kalendarzu szczepień obowiązkowych w Ukrainie, jest szczepionka przeciw rotawirusom. **Polski budżet proponuje szczepionkę wymagającą trzech podań, ale rodzice mogą sfinansować zaszczepienie dziecka preparatem stosowanym w łatwiejszym schemacie dwudawkowym.**

W polskim Programie Szczepień Ochronnych (PSO) wciąż nieobowiązkowe – a jedynie zalecane – są szczepienia przeciwko meningokokom. Tymczasem **inwazyjna choroba meningokokowa (IChM) jest zaliczana do najgroźniejszych chorób zakaźnych człowieka.** Może szybko doprowadzić do zgonu lub dać trwałe powikłania (różnego stopnia niedosłuch czy uszkodzenia mózgu, padaczka, amputacje palców lub części kończyn, ubytki skóry i tkanki podskórnej wymagające przeszczepów oraz zaburzenia emocjonalne).

Ponieważ w grupie wiekowej do 11. miesiąca życia aż w 70 proc. występują zakażenia meningokokami serogrupy B¹¹, dzieci do pierwszego roku życia najlepiej zaszczepić przeciw meningokokom właśnie tej serogrupy¹². Jedną ze szczepionek można stosować już od ukończenia przed dziecko drugiego miesiąca życia¹³. Następnie dzieci powinno się zaszczepić przeciw meningokokom serogrupy C lub A, C, W135 i Y. Jednak w celu szerszej ochrony, najlepiej podać szczepionkę chroniącą przeciw czterem serotypom meningokoków – A, C, W135 oraz Y¹⁴.

Ważne jest szczepienie przeciwko ludzkiemu wirusowi brodawczaka (HPV), ponieważ przewlekła infekcja tym wirusem może prowadzić do rozwoju raka szyjki macicy. Szczepienia przeciwko HPV zaleca się je szczególnie osobom przed inicjacją seksualną.

Mają one wysoką skuteczność. **Po 10 latach programów szczepień** przeciw temu wirusowi, kraje prowadzące szczepienia odnotowały, że **aż o 85 proc. zmniejszyła się liczba patologii wysokiego stopnia szyjki macicy**¹⁵.

W Polsce **od listopada 2021 r. na liście leków refundowanych znalazła się szczepionka przeciw HPV** typu 16 i 18 o nazwie Cervarix. Oznacza to, że pacjenci mogą kupić preparat z 50 proc. odpłatnością we wszystkich zarejestrowanych wskazaniach – u pacjentów od 9. roku życia do profilaktyki zmian przednowotworowych narządów płciowych i odbytu (szyjki macicy, sromu, pochwy i odbytu) oraz raka szyjki macicy i raka odbytu związanych przyczynowo z określonymi onkogennymi typami HPV.

Na swoich stronach Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego–Państwowy Zakład Higieny podkreśla, że szczepienia osób dorosłych są tak samo ważne jak szczepienia dzieci. **Prawdopodobieństwo zgonu w przebiegu choroby, której można zapobiegać drogą szczepień, jest u osoby dorosłej 100-krotnie większe niż u dzieci**¹⁶.

Jednak dorośli w Polsce wciąż zaniedbują szczepienia. Przykładem są **szczepienia przypominające przeciw krztuścowi**. Z ogólnopolskiego badania na temat krztuśca przeprowadzonego przez KANTAR w marcu 2021 r. wynika, że jedynie 3 proc. dorosłych Polaków przyjęło dawkę przypominającą szczepionki przeciw tej chorobie.

Tymczasem, jak podaje NIZP-PZH, w ostatnich latach coraz częściej zachorowania na krztusiec dotyczą nastolatków oraz dorosłych. Wynika to z tego, iż z upływem czasu spada odporność na tę chorobę (najczęściej w ciągu 5–12 lat po szczepieniu podstawowym).

Dlatego dawkę przypominającą szczepionki na krztusiec powinny przyjmować: **młodzież w wieku 19 lat oraz dorośli – pojedyncze dawki przypominające, co 10 lat**. Ponieważ krztusiec jest jedną z niewielu chorób, która przenosi się z dorosłych na dzieci, bardzo ważne jest, by dawki przypominające przyjmował **personel medyczny mający kontakt z noworodkami i niemowlętami, a także osoby starsze narażone na zakażenie, kobiety planujące ciążę lub w ciąży (po 28 tygodniu), osoby z otoczenia noworodków i niemowląt**¹⁷.

Doszczepianie się na krztusiec w wieku dorosłym jest bardzo ważne, ponieważ u dorosłych choroba może też prowadzić do poważnych powikłań, jak rozedma płuc, złamania żeber, wymioty. Uporczywy kaszel może stanowić zagrożenie dla osób chorych po przebytych operacjach jamy brzusznej lub klatki piersiowej oraz z przepuklinami, może też prowadzić do zaostrzeń przewlekłej obturacyjnej choroby płuc (POChP), pęknięcia tętniaka lub nietrzymania moczu¹⁸.

Szczepienia co roku zapobiegają milionom zgonów na całym świecie. Pomagają uniknąć **2-3 milionów zgonów tylko z takich przyczyn jak błonica, tężec, krztusiec, grypa i odra. Jest to również jedna z najbardziej opłacalnych inwestycji zdrowotnych. A mimo to, wciąż bardzo dużo ludzi na świecie, w tym niemal 20 mln dzieci, ma niewystarczający dostęp do szczepionek**¹⁹.

Rosnący problem stanowi odmawianie przez opiekunów zaszczepienia dzieci. W 2019 r. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) zaliczyła ruchy antyszczepionkowe i odmowę szczepień do 10 najpoważniejszych zagrożeń dla zdrowia ludzi na świecie²⁰.

Dlatego zdaniem ekspertów bardzo ważna jest ciągła edukacja, która pomoże budować w społeczeństwie postawy proszczepienne. Ważną rolę mogą tu odegrać m.in.: **wprowadzenie edukacji na temat szczepień do programów nauczania**, publiczna debata na temat szczepień osób dorosłych czy przeciwdziałanie rozpowszechnianiu fałszywych informacji (*fake news*) na temat szczepień²¹.

Materiał prasowy przygotowany przez Stowarzyszenie Dziennikarze dla Zdrowia w związku z XXX edycją warsztatów z cyklu *Quo Vadis Medicina?* pt. **Praktyka szczepień w Polsce a nowe wyzwania**, zorganizowanych z okazji Europejskiego Tygodnia Szczepień, kwiecień 2022.

Referencje:

¹ *European Immunization Week*, WHO 2022, publikacja online: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/vaccines-and-immunization/european-immunization-week> [dostęp: 20.04.2022].

² *Operational public health considerations for the prevention and control of infectious diseases in the context of Russia's aggression towards Ukraine. Technical Report*, ECDC, 08.03.2022, dostępny online: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/prevention-control-infectious-diseases-russia-aggression.pdf> [dostęp: 20.04.2022].

³ Informacja za profilem #SzczepimySię na Twitterze: <https://twitter.com/szczepimysie> [dostęp: 20.04.2022].

⁴ Tamże.

⁵ *Szczepienia przeciw COVID-19 dla osób z Ukrainy*, komunikat Ministerstwa Zdrowia z 25.02.2022, dostępny online: <https://www.gov.pl/web/szczepimysie/szczepienia-przeciw-covid-19-dla-osob-z-ukrainy> [dostęp: 20.04.2022].

⁶ *Szczepionka przeciw pneumokokom. O szczepionce*, NIZP-PZH, 13.04.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/pneumokoki/?strona=4#jakie-rodzaje-szczepionek-przeciw-pneumokokom-sa-dostepne-w-polsce> [dostęp: 20.04.2022].

⁷ Tamże.

⁸ *Szczepionka przeciw pneumokokom. Jak często zakażenia pneumokokowe występują w Polsce?*, NIZP-PZH, 13.04.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/pneumokoki/?strona=3> [dostęp: 20.04.2022].

⁹ *Szczepionka przeciw pneumokokom. Podsumowanie*, NIZP-PZH, 13.04.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/pneumokoki/?strona=1> [dostęp: 20.04.2022].

¹⁰ *Szczepienia przeciwko pneumokokom u dzieci w Polsce – stan faktyczny na 2020 rok – streszczenie*, HTA Consulting, Kraków 2021, dostępny online: https://hta.pl/pl/wp-content/uploads/sites/7/2021/03/NEW_Pneumokoki_RAPORT-AKTUALIZACJA_STRESZCZENIE_final.pdf [dostęp: 20.04.2022].

-
- ¹¹ *Szczepionka przeciw meningokokom. Jak wiele zakażeń meningokokowych występuje w Polsce?*, NIZP-PZH, 14.12.2021, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=4> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹² *Szczepionka przeciw meningokokom. Kto powinien zostać zaszczepiony przeciw zakażeniom meningokokowymi?*, NIZP-PZH, 14.12.2021, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=6> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹³ *Szczepionka przeciw meningokokom. Czytaj więcej*, NIZP-PZH, 14.12.2021, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/meningokoki/?strona=8#ile-dawek-szczepionki-przeciw-meningokokom-grupy-b-nalezy-podac-oraz-w-jakim-schemacie> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹⁴ *Szczepionka przeciw meningokokom. Kto powinien zostać zaszczepiony przeciw zakażeniom meningokokowymi?*, dz. cyt.
- ¹⁵ *Szczepionka przeciw HPV. Podsumowanie*, NIZP-PZH, 11.04.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/hpv/?strona=1> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹⁶ *Po co szczepimy dorosłych? Podsumowanie*, NIZP-PZH, 30.03.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/wszystko-o-szczepieniach/po-co-szczepimy-doroslych/> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹⁷ *Szczepionka przeciw krztuścowi. O chorobie*, NIZP-PZH, 01.04.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/szczepionki/krztusiec/?strona=2> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹⁸ *Po co szczepimy dorosłych? Dlaczego osoby dorosłe powinny szczepić się przeciw krztuścowi?*, NIZP-PZH, 30.03.2022, publikacja online: <https://szczepienia.pzh.gov.pl/wszystko-o-szczepieniach/po-co-szczepimy-doroslych/?strona=3#dlaczego-osoby-dorosle-powinny-szczepic-sie-przeciw-krztuscowi> [dostęp: 20.04.2022].
- ¹⁹ *Vaccines and immunization*, WHO, informacje online: https://www.who.int/health-topics/vaccines-and-immunization#tab=tab_1 [dostęp: 20.04.2022].
- ²⁰ *Ten threats to global health in 2019*, WHO, materiał online: <https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019> [dostęp: 20.04.2022].
- ²¹ W. Zgliczyński, *Szczepienia ochronne w Polsce*, „Infos”, nr 6(287), 2021, Biuro Analiz Sejmowych, dostępny online: [https://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/1359A0B67DF75173C12586FB003B4840/\\$file/Infos_287.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/1359A0B67DF75173C12586FB003B4840/$file/Infos_287.pdf) [dostęp: 20.04.2022].